

Η διδασκαλία του ορχηστρικού κομματιού «Βροχή» (Μ. Χατζιδάκις) για μουσικό σύνολο δημοτικού σχολείου με τη χρήση ψηφιακής παρτιτούρας

Μαρίνα Μίντζα

Το διδακτικό σενάριο «Η διδασκαλία του ορχηστρικού κομματιού «Βροχή» (Μ. Χατζιδάκις) για μουσικό σύνολο δημοτικού σχολείου με τη χρήση ψηφιακής παρτιτούρας» υλοποιήθηκε στο πλαίσιο του Πολιτιστικού Ομίλου Δραστηριοτήτων στο Ολοήμερο Πρόγραμμα ενός δημοτικού σχολείου του Ν. Αττικής. Κύριος στόχος του σεναρίου ήταν να μπορέσουν οι μαθητές να εκτελέσουν το συγκεκριμένο ορχηστρικό κομμάτι ως μουσικό σύνολο, παρά την ανομοιογένεια των συμμετεχόντων ως προς το μουσικό υπόβαθρό τους. Ως εκ τούτου, η επεξεργασία του κομματιού έγινε λαμβάνοντας υπόψη τα διαφορετικά επίπεδα μουσικής γνώσης των μαθητών/τριών, ενώ για τη διδασκαλία του δημιουργήθηκε η αντίστοιχη ψηφιακή παρτιτούρα. Οι διδακτικές προσεγγίσεις που ακολουθήθηκαν βασίστηκαν στη Μεθοδολογία Διδασκαλίας Μουσικής του Προγράμματος Σπουδών Μουσικής για το 'Νέο Σχολείο' (ΥΠ.Ε.Π.Θ.-Π.Ι., 2014:11-13): α) εισαγωγικές βιωματικές δραστηριότητες για την ολόπλευρη κατανόηση του μουσικού κομματιού, β) εργασία σε ομάδες (ομαδοσυνεργατική μάθηση/collaborative group work) στις οποίες ο/η εκπαιδευτικός αναλαμβάνει το ρόλο του καθοδηγητή, ενώ άλλες φορές αυτόν τον ρόλο αναλαμβάνει κάποιος μαθητής/τρια (peer learning) και γ) χρήση των ΤΠΕ στη μουσική διδασκαλία (ψηφιακή παρτιτούρα) για τη μελέτη του κομματιού εντός και εκτός σχολικής τάξης.

Εισαγωγή

Οι διάφορες φιλοσοφικές τάσεις αλλά και οι καινοτόμες εξελίξεις που έχουν λάβει χώρα στο πεδίο της μουσικής εκπαίδευσης τα τελευταία πενήντα χρόνια έχουν ασκήσει μεγάλη επίδραση στη διαμόρφωση της σύγχρονης Μουσικής Παιδαγωγικής. Ωστόσο, το σημαντικότερο επακόλουθο όλων αυτών είναι η μεταστροφή προς μια περισσότερο πρακτική και εμπειρική προσέγγιση της μουσικής μέσα στην τάξη (Finnerty, 1992). Ο Elliott, ως πρωτεργάτης αυτής της κίνησης, βλέπει τη μουσική εκπαίδευση προσανατολισμένη στη μουσική πράξη, και ειδικότερα στη μουσική εκτέλεση, καθώς η πράξη είναι η ουσία του να κάνει κανείς μουσική (Ανδρούτσος, 2009). Το ισχύον Πρόγραμμα Σπουδών Μουσικής, ενστερνιζόμενο τις θέσεις αυτές, τοποθετεί την εκτέλεση, μαζί με την ακρόαση και τη δημιουργία, στο τρίπτυχο των μουσικών δραστηριοτήτων μέσα από τις οποίες οι μαθητές εμπλέκονται σε διαδικασίες ενεργούς μάθησης, έμμεσης διδασκαλίας και ομαδοσυνεργατικών πρακτικών προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι του προγράμματος (ΥΠ.Ε.Π.Θ.-Π.Ι., 2014).

Ωστόσο, πόσο εύκολο μπορεί να είναι το εγχείρημα της δημιουργίας ενός μουσικού συνόλου για έναν εκπαιδευτικό μουσικής στο πλαίσιο ενός δημοτικού σχολείου, αν αναλογιστεί κανείς τη σημερινή ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα; Το μάθημα της

μουσικής στο δημοτικό σχολείο είναι πλέον μόνο μία ώρα την εβδομάδα για κάθε τάξη, χωρίς να υπάρχει ξεχωριστή ώρα στο εβδομαδιαίο πρόγραμμα για τη δημιουργία μουσικών συνόλων ή χορωδίας. Επιπλέον, σε ένα μεγάλο αριθμό σχολικών μονάδων δεν υπάρχει αίθουσα μουσικής, οι σχολικές αίθουσες είναι πολύ μικρές, ενώ η έλλειψη μουσικών οργάνων αποτελεί ένα αρκετά συνηθισμένο φαινόμενο. Όσον αφορά τους ίδιους τους εκπαιδευτικούς μουσικής, πολύ συχνά καλούνται να συμπληρώσουν ώρες στο Ολοήμερο Πρόγραμμα αναλαμβάνοντας τμήματα παιδιών που αποτελούνται από διαφορετικές τάξεις, άρα και διαφορετικό επίπεδο μουσικών γνώσεων. Αν προσθέσουμε στα παραπάνω και το γεγονός πως κάθε χρόνο οι αναπληρωτές εκπαιδευτικοί τοποθετούνται σε νέο σχολείο, χωρίς να έχουν τη δυνατότητα να παρακολουθήσουν τη μουσική εξέλιξη των μαθητών τους και πως με αυτόν τον τρόπο ξεκινούν πάλι από την αρχή, αντιλαμβανόμαστε πόσες δυσκολίες έχει η δημιουργία ενός μουσικού συνόλου στο πλαίσιο του δημοτικού σχολείου.

Παρόλα αυτά, ο σημερινός μουσικοπαιδαγωγός οφείλει να λάβει υπόψη τις θετικές επιδράσεις που αποκομίζουν οι μαθητές/τριες από την ομαδική εκτέλεση και τη συμμετοχή τους σε μουσικά σύνολα τόσο στην ανάπτυξη της μουσικότητας αλλά όσο και σε στοιχεία της προσωπικότητάς τους (αυτοεκτίμηση, συνεργασία, σεβασμό, κριτική σκέψη). Ειδικότερα, όσον αφορά μουσικά όργανα που έχουν ενταχθεί στο μάθημα της μουσικής τα τελευταία χρόνια, όπως οι μουσικοί σωλήνες boomwhackers, η βιβλιογραφία επιβεβαιώνει τα προαναφερθέντα οφέλη των μαθητών/τριών από τη συμμετοχή τους σε ομαδικές εκτελέσεις με τους σωλήνες και τη χρήση της ομαδοσυνεργατικής μεθόδου (Judah- Lauder, 2007· VanWeelden, Wayman Davis, Singletary, 2019· Wong, 2016). Ως εκ τούτου, οι εκπαιδευτικοί μουσικής καλούνται να αντιμετωπίσουν δημιουργικά όλες αυτές τις δυσκολίες και να μετασχηματίσουν το αναλυτικό πρόγραμμα σε διδακτική πράξη με τέτοιο τρόπο, ώστε να επιλέξουν μεθόδους διδασκαλίας που θα δημιουργούν τις προϋποθέσεις για την ολόπλευρη καλλιέργεια των μαθητών/τριών τους.

Το πλαίσιο

Το συγκεκριμένο μουσικό σύνολο οργανώθηκε στο πλαίσιο του Ομίλου Πολιτιστικών δραστηριοτήτων στο Ολοήμερο Πρόγραμμα ενός δημοτικού σχολείου του Ν. Αττικής όπου η γράφουσα υπηρετούσε ως αναπληρώτρια εκπαιδευτικός μουσικής. Το σύνολο αποτελούνταν από είκοσι τρεις μαθητές/τριες των τάξεων της Γ' και Δ' Δημοτικού του Ολοήμερου Προγράμματος, ανάμεσα στους/στις οποίους/οίες υπήρχαν τέσσερις που παρακολούθησαν μαθήματα πιάνου για πρώτη ή δεύτερη χρονιά. Τα μουσικά όργανα που είχαμε στη διάθεσή μας ήταν δύο μεταλλόφωνα και δύο ξυλόφωνα (παραχωρήθηκαν από άλλο συνάδελφο για τις ανάγκες του συνόλου), δύο διατονικά και ένα χρωματικό σετ boomwhackers (που είχε στην κατοχή της η γράφουσα) και κρουστά Orff του σχολείου. Μετά από σχετική αναζήτηση, εντοπίστηκαν στο τμήμα της Ε' - Στ' Δημοτικού του Ολοήμερου δύο ακόμα μαθητές με γνώσεις μουσικού οργάνου που ήθελαν να συμμετέχουν στη δημιουργία του μουσικού συνόλου. Οι συγκεκριμένοι μαθητές ήταν μέλη της παιδικής μπάντας του δήμου παίζοντας κλαρινέτο σε σι^b και άλτο σαξόφωνο

αντίστοιχα τα τελευταία τρία χρόνια. Με την άδεια της δασκάλας τους μπορούσαν να έρχονται στις πρόβες.

Η επιλογή του ρεπερτορίου έγινε βάσει των παρακάτω κριτηρίων: αρχικά τα μουσικά έργα/κομμάτια θα έπρεπε να έχουν κάποιο είδος συνάφειας με τα ακούσματα των μαθητών/τριών, ώστε να είναι ελκυστικά για τους ίδιους. Ένα άλλο κριτήριο ήταν η διεύρυνση των μουσικών οριζώντων των μαθητών/τριών μέσα από τη γνωριμία τους με το συγκεκριμένο μουσικό έργο. Για τους παραπάνω λόγους, ένα από τα κομμάτια που επιλέχθηκε ήταν το ορχηστρικό κομμάτι «Βροχή» από το Χαμόγελο της Τζοκόντας του Μάνου Χατζιδάκι. Τα παιδιά στις ηλικίες οκτώ έως δέκα ετών έρχονται σε επαφή με την ορχηστρική μουσική μέσα από τη μουσική υπόκρουση (*soundtrack*) παιδικών ταινιών και πολύ συχνά μάλιστα κάποια μουσικά θέματα γίνονται αγαπημένα τους. Έτσι, η ενασχόληση με ένα μουσικό κομμάτι του οποίου οι μελωδίες θα μπορούσαν να είναι μουσικά θέματα κάποιας ταινίας, θεωρήθηκε μία επιλογή που θα προκαλούσε το ενδιαφέρον τους. Επίσης, θα αποτελούσε μια πολύ καλή ευκαιρία να γνωρίσουν οι μαθητές/τριες τη μουσική ενός από τους πιο αξιόλογους Έλληνες συνθέτες, του Μάνου Χατζιδάκι.

Η διασκευή του ορχηστρικού κομματιού και η δημιουργία της ψηφιακής παρτιτούρας έγιναν λαμβάνοντας υπόψη τα διαφορετικά επίπεδα μουσικής γνώσης των μαθητών/τριών. Για το λόγο αυτό: α) το μέρος των μουσικών σωλήνων διδάχθηκε με τη βοήθεια γραφικής παρτιτούρας (χρωματιστά τουβλάκια/building blocks), β) επιλέχθηκε ένας απλό τρόπος συνοδείας για τα κρουστά και το ξυλόφωνο και γ) το μέρος του μεταλλόφωνου δόθηκε σε μαθητές/τριες που γνώριζαν μουσική ανάγνωση. Η ψηφιακή παρτιτούρα δημιουργήθηκε με τη μουσική εφαρμογή MuseScore (Ελεύθερο Λογισμικό-Λογισμικού Ανοικτού Κώδικα), καθώς πληροί όλες τις προϋποθέσεις (κόστος, ασφάλεια, συμβατότητα) σε τέτοιο βαθμό, ώστε να θεωρείται η καλύτερη επιλογή για τη διδασκαλία της μουσικής στο ελληνικό σχολείο (Κολλυδάς, 2019).

1ο ΜΕΡΟΣ: ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΣΕΝΑΡΙΟΥ

Τίτλος: "Η διδασκαλία του μουσικού έργου "Βροχή" (Μ. Χατζιδάκις) για μουσικό σύνολο δημοτικού σχολείου με τη χρήση ψηφιακής παρτιτούρας"

Διάρκεια: 4 διδακτικές ώρες

Τμήματα ολοήμερου: Γ'-Δ' Δημ. και 2 μαθητές της Ε' Δημ.

Σύνολο μαθητών: 23+2

Επίπεδο: 19 μαθ. χωρίς μουσικές γνώσεις, 4 αρχάριοι
2 προχωρημένοι

Σκοπός του σεναρίου:

Σκοπός του σεναρίου είναι οι μαθητές/τριες να εκτελέσουν τη διασκευασμένη εκδοχή του μουσικού έργου ως μουσικό σύνολο σε αρκετά ικανοποιητικό επίπεδο με τη βοήθεια της ψηφιακής παρτιτούρας.

Μαθησιακοί γνωστικοί στόχοι:

Μετά την ολοκλήρωση της διδασκαλίας οι μαθητές/τριες θα πρέπει να είναι ικανοί να:

- γνωρίζουν και να παίζουν με μουσικά όργανα τον ρυθμό των 11/8,
- αναγνωρίζουν τα δύο μουσικά θέματα του έργου μέσω της κίνησης,
- εκτελούν το μελωδικό οστινάτο με τους μουσικούς σολήνες παρακολουθώντας την παρτιτούρα του MuseScore,
- παίζουν το μέρος του ξυλόφωνου χωρίς παρτιτούρα με τη βοήθεια των μαθητών που έχουν μουσικές γνώσεις,
- εκτελούν τα μουσικά μέρη τους με ακρίβεια και στη συνέχεια ταυτόχρονα με άλλες ομάδες οργάνων,
- εκτελούν τα μουσικά μέρη τους ταυτόχρονα με την παρτιτούρα του μουσικού λογισμικού,
- μελετούν μόνοι τους με τη βοήθεια της παρτιτούρας.

Άλλοι στόχοι:

- να βιώσουν το μουσικό έργο πολύπλευρα μέσω της κίνησης και της συνοδείας με κρουστά όργανα,
- να μάθουν να οργανώνονται σε υποομάδες, να συνεργάζονται, να επικοινωνούν και να αυτοδιορθώνονται προκειμένου να πετύχουν ένα μουσικό αποτέλεσμα,
- να μπορούν να αυτοαξιολογούν τη διαδικασία και το αποτέλεσμα της μουσικής μάθησής τους,
- να διασκεδάσουν και να νιώσουν δημιουργικά.

Μέσα/Υλικά:

- προτζέκτορας, Η/Υ, το μουσικό λογισμικό MuseScore
- ηχητικό αρχείο με το έργο "Βροχή" του Μ. Χατζιδάκις
- μαντήλια
- κρουστά όργανα: ντέφια, ξυλάκια, τρίγωνα, 2 μεταλλόφωνα, 2 ξυλόφωνα
- 2 διατονικά και 1 χρωματικό σετ boomwhackers, καπάκια
- παρτιτούρα έργου σε μορφή mscz
- πάρτες του μεταλλόφωνου, του κλαρινέτου και του σαξόφωνου σε pdf

2ο ΜΕΡΟΣ: ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΕΝΑΡΙΟΥ

1η Διδακτική ώρα:

Εισαγωγικές δραστηριότητες

Η «Βροχή» είναι το 4^ο ορχηστρικό κομμάτι από το μουσικό έργο «Το χαμόγελο της Τζοκόντας» που συνέθεσε ο Μάνος Χατζιδάκις το 1964. Είναι γραμμένο σε 11/8 (2-2-2-2-3). Τα κύρια μορφολογικά στοιχεία του κομματιού είναι ένα μελωδικό οστινάτο με συνοδευτικό χαρακτήρα από την αρχή ως το τέλος και δύο χαρακτηριστικές μελωδίες

που αποτελούν το Α' και Β' θέμα αντίστοιχα. Το μουσικό κομμάτι ακολουθεί την εξής δομή: Εισαγωγή- Α' θέμα-Β' θέμα- Γέφυρα-Α' θέμα-Β' Θέμα- Coda. Πριν αρχίσει η διδασκαλία της παρτιτούρας είναι καλό όλοι οι μαθητές/τριες να εξοικειωθούν με το μουσικό κομμάτι μέσα από κοινές δραστηριότητες, ανεξάρτητα από το μέρος που παίζουν. Με αυτόν τον τρόπο θα βιώσουν το έργο ολιστικά και θα εκτελέσουν ευκολότερα και με περισσότερη χαρά το δικό τους μέρος, καθώς θα έχουν κατανοήσει το έργο πολύπλευρα.

- **Εκφραστική Κίνηση:** οι μαθητές/τριες καλούνται από τον/την εκπαιδευτικό να κινηθούν κρατώντας μαντήλια ταυτόχρονα με την ακρόαση του μουσικού κομματιού αναπαριστώντας τις σταγόνες της βροχής που χορεύουν ως εξής: Κάθε φορά που ο/η εκπαιδευτικός συνοδεύει τη μουσική με ένα ντέφι (ο/η εκπαιδευτικός συνοδεύει το Α' θέμα παίζοντας το ρυθμό των 11/8 στο ντέφι), οι μαθητές/τριες κινούνται στο χώρο κρατώντας τα μαντήλια ψηλά ως σταγόνες που χορεύουν ακολουθώντας το ρυθμό και τις διακυμάνσεις της μελωδίας. Αντίθετα, όταν ο/η εκπαιδευτικός συνοδεύει τη μουσική παίζοντας ξυλάκια (συνοδεύει το Β' θέμα παίζοντας το ρυθμό στα ξυλάκια), οι μαθητές/ήτριες κινούνται στο χώρο κρατώντας τα μαντήλια χαμηλά. Όταν ο/η εκπαιδευτικός δεν παίζει κανένα όργανο (Εισαγωγή, Γέφυρα, και Coda), οι μαθητές/τριες χορεύουν επιτόπου σε ένα σταθερό σημείο με τα μαντήλια.

Συνοπτικά:

Οι πρώτες σταγόνες πέφτουν

Εισαγωγή: επιτόπια κίνηση κουνώντας ελεύθερα τα μαντήλια

Οι σταγόνες χορεύουν

Α' θέμα (συνοδεία με ντέφι από τον /την εκπαιδευτικό): κίνηση στο χώρο κρατώντας τα μαντήλια ψηλά

Β' θέμα (συνοδεία με ξυλάκια από τον/την εκπαιδευτικό): κίνηση στο χώρο κρατώντας τα μαντήλια χαμηλά

Γέφυρα: επιτόπια κίνηση κουνώντας ελεύθερα τα μαντήλια

Α' θέμα (συνοδεία με ντέφι από τον /την εκπαιδευτικό): κίνηση στο χώρο κρατώντας τα μαντήλια ψηλά

Β' θέμα (συνοδεία με ξυλάκια από τον/την εκπαιδευτικό): κίνηση στο χώρο κρατώντας τα μαντήλια χαμηλά

Η βροχή αρχίζει να χαμηλώνει ωσότου σταματά

Coda: επιτόπια κίνηση κουνώντας ελεύθερα τα μαντήλια. Σταδιακά, η κίνηση με τα μαντήλια μικραίνει, οι μαθητές/τριες αρχίζουν να χαμηλώνουν προς το έδαφος και στο τέλος γονατίζουν με το κεφάλι σκυφτό παριστάνοντας το τέλος της βροχής.

Συνοδεία με κρουστά: ο/η εκπαιδευτικός μουσικής και οι μαθητές/τριες βρίσκονται σε κύκλο. Ο/Η εκπαιδευτικός διδάσκει τα τρία παρακάτω ρυθμικά σχήματα στους μαθητές/τριες με ηχηρές κινήσεις και λόγο:

Ρυθμικό σχήμα Α

δ.πόδι αρ.πόδι δ.πόδι αρ.πόδι παλαμάκι
Βρέ - ξε βρο - χού - λα

Ρυθμικό σχήμα Β

στράκες
Σσσσσσ

Ρυθμικό σχήμα Γ

δ.πόδι αρ.πόδι δ.πόδι αρ.πόδι μηροί μηροί μηροί
Βρέ - ξε βρέ - ξε σή - με - ρα

Όταν οι μαθητές/τριες είναι αρκετά εξοικειωμένοι/ες με τα ρυθμικά σχήματα, χωρίζονται σε τρεις ομάδες οργάνων: ταμπούρινα, τρίγωνα, κλάβες/ξυλάκια, και με τη βοήθεια του/της εκπαιδευτικού παίζουν στα όργανα τα αντίστοιχα ρυθμικά σχήματα (όπως αναγράφονται στην παρτιτούρα).

Tamb. Trgl. Clv.

Στην αρχή εξασκούνται δύο ομάδες και σταδιακά εισάγεται και η τρίτη ομάδα. Οι μαθητές συνοδεύουν την ηχογράφιση του μουσικού έργου με τα κρουστά όργανα.

Αξιολόγηση: ο/η εκπαιδευτικός κατά τη διάρκεια των δραστηριοτήτων αξιολογεί αν οι μαθητές/τριες:

- αναγνώρισαν μέσω της κίνησης τα δύο θέματα με ευκολία
- εκτέλεσαν με ακρίβεια τα ρυθμικά σχήματα των 11/8 στα μουσικά όργανα

2η Διδακτική ώρα:

Εισαγωγή υλικού προς παρατήρηση

- Ο/Η εκπαιδευτικός παρουσιάζει την ψηφιακή παρτιτούρα που έχει δημιουργήσει στο MuseScore στον προτζέκτορα και καλεί τους μαθητές/τριες να αναγνωρίσουν

ποια όργανα παίζουν τις δύο χαρακτηριστικές μελωδίες (Α' και Β' θέμα). Στη συνέχεια συζητά μαζί τους για το ρόλο που παίζουν οι μουσικοί σωλήνες σε όλο το έργο (μελωδικό οστινάτο).

Η ΒΡΟΧΗ

Το χαμόγελο της Τζοκόντας

Διασκευή/Επεξεργασία: Μίντζα Μαρίνα

Μουσική: Μ.Χατζιδάκις

A Σσσο Σσσο Σσσο Σσσο **B**

Φωνή
Χτύπημα δακτύλου στην παλάμη
(σταγόνες βροχής)

Σο Κλαρινέτο

Άλτο Σαξόφωνο

Μεταλλόφωνο

Ξυλόφωνο

Boomwhackers

Ταμποουρίνο

Τρίγωνο

Κιάβες

7 **Γ**

Φωνή
Χτύπ. δαχτ. στην παλάμη

B♭ Cl.

A. Sax.

Glk.

Xyl.

BW

Tamb.

Trgl.

Clv.

13

Φωνή
Χτύπ. δεχτ. στην παλάμη

A

E

B♭ Cl.

A. Sax.

Glk.

Xyl.

BW

Tamb.

Trgl.

Clv.

19

Φωνή
Χτύπ. δεχτ. στην παλάμη

Z

B♭ Cl.

A. Sax.

Glk.

Xyl.

BW

Tamb.

Trgl.

Clv.

24

Φωνή
Χτύπ. διαχτ. στην παλάμη

Σοσο Σοσο Σοσο Σοσο Σοσο

B♭ Cl.

A. Sax.

Glk.

Xyl.

BW

Tamb.

Trgl.

Clv.

dim

dim

dim

dim

dim

dim

dim

30

Φωνή
Χτύπ. διαχτ. στην παλάμη

Σοσο Σοσο Σοσο

B♭ Cl.

A. Sax.

Glk.

Xyl.

BW

Tamb.

Trgl.

Clv.

Διδασκαλία παρτιτούρας

- Boomwhackers: μοιράζει τους μουσικούς σωλήνες Sol, Re, Mi^b, Fa, Do σε μία ομάδα μαθητών. Σε κάθε νότα/σωλήνα αντιστοιχούν δύο μαθητές/τριες (εκτός από το Mi^b, εξαιτίας του ενός χρωματικού σετ). Στους σωλήνες Sol και Fa τοποθετούνται καπάκια, ώστε να ακούγονται μία οκτάβα χαμηλότερα. Οι μαθητές/τριες παίζουν παρακολουθώντας το μέρος των σωλήνων στην παρτιτούρα (κάθε νότα απεικονίζεται γραφικά με ένα τουβλάκι στο χρώμα του αντίστοιχου σωλήνα), ενώ ο/η εκπαιδευτικός τραγουδάει το οστινάτο και δείχνει κάθε φορά με το χέρι του στον προτζέκτορα ποιος σωλήνας παίζει. Οι υπόλοιποι παρακολουθούν. Στην συνέχεια δοκιμάζουν και άλλες ομάδες μαθητών.
- Ξυλόφωνο: οι μαθητές/τριες αναπαριστάνουν ότι κρατούν δύο επικρουστήρες (μπαγκέτες) και μαθαίνουν να παίζουν στον αέρα το ρυθμικό σχήμα του ξυλόφωνου εναλλάσσοντας τα δύο χέρια με την καθοδήγηση του/της εκπαιδευτικού. Η διδασκαλία της εναλλαγής των χεριών μπορεί να γίνει και με τη βοήθεια της ψηφιακής παρτιτούρας παρακολουθώντας την κατεύθυνση των στελεχών των φθογγοσήμενων: όταν η κατεύθυνση του στελέχους είναι προς τα κάτω τότε εκτελεί ο επικρουστήρας του αριστερού χεριού, ενώ όταν το στέλεχος είναι προς τα πάνω τότε εκτελεί ο επικρουστήρας του δεξιού χεριού.

Η ΒΡΟΧΗ

Ξυλόφωνο

Διασκευή/Επεξεργασία: Μίντζα Μαρίνα

Μ. Χατζιδάκις

Στη συνέχεια, δύο από τους/τις μαθητές/τριες που γνωρίζουν μουσική ανάγνωση μεταφέρουν την κίνηση των χεριών στο ξυλόφωνο και αναλαμβάνουν να μάθουν το μέρος του ξυλόφωνου στους υπόλοιπους. Για την διευκόλυνση τους μαθήματος χρησιμοποιούμε και τα δύο μεταλλόφωνα ως ξυλόφωνα, ώστε να παίζουν περισσότεροι μαθητές/τριες.

Αξιολόγηση: ένας/μία μαθητής/τρια γίνεται μαέστρος και μία ομάδα μαθητών εκτελεί το μελωδικό οστινάτο με τους σωλήνες ταυτόχρονα με την ψηφιακή παρτιτούρα και τη βοήθεια του μαέστρου. Δοκιμάζουν και άλλες ομάδες μαθητών με την καθοδήγηση νέου μαέστρου. Σε επόμενο στάδιο, επιλέγεται άλλη ομάδα μαθητών (χωρίς μουσικές γνώσεις) που εκτελεί το μέρος του ξυλόφωνου, χωρίς παρτιτούρα. Ο/Η εκπαιδευτικός αξιολογεί αν οι μαθητές/τριες εκτέλεσαν με ακρίβεια το οστινάτο στους σωλήνες παρακολουθώντας

την παρτιτούρα και αν οι μαθητές/τριες κατάφεραν να μάθουν ικανοποιητικά το μέρος του ξυλόφωνου από τους μαθητές/τριες που είχαν μουσικές γνώσεις.

3^η Διδακτική ώρα:

Εργασία σε ομάδες

- Οι μαθητές/τριες χωρίζονται σε δύο ομάδες: α) στην ομάδα των μουσικών σωλήνων και β) στην ομάδα των μαθητών/τριών που θα μελετήσουν τα θέματα του έργου στα όργανα με τον/την εκπαιδευτικό (δύο μαθητές/τριες για τα μεταλλόφωνα, ο μαθητής/τρια που παίζει το κλαρινέτο και ο μαθητής/τρια με το άλτο σαξόφωνο).
- Ο/Η εκπαιδευτικός οργανώνει τη μελέτη ως εξής:
  - α) στην αίθουσα μένουν οι μαθητές/τριες με τους σωλήνες. Το ρόλο του/της εκπαιδευτικού αναλαμβάνει ένας μαθητής/τρια που δείχνει το μέρος των σωλήνων στην παρτιτούρα και οι υπόλοιποι θα παίζουν. Όταν οι μαθητές/τριες παίζουν αρκετά καλά το μέρος των μουσικών σωλήνων, χωρίζονται σε ομάδες ρυθμικών κρουστών (ντέφια, ξυλάκια, τρίγωνα) και σωλήνων. Στη συνέχεια, εξασκούνται παίζοντας ταυτόχρονα. Οι μαθητές/τριες έχουν διδαχθεί το μέρος των κρουστών στο στάδιο των εισαγωγικών δραστηριοτήτων. Κάποιοι από αυτούς αναλαμβάνουν να παίζουν και το μέρος της εισαγωγής παίζοντας το ρυθμό με το δάχτυλο του ενός χεριού στην παλάμη του άλλου (σταγόνες βροχής) και προφέροντας το σύμφωνο «Σσσσ». Στο τελευταίο στάδιο, δύο μαθητές αναλαμβάνουν το μέρος του ξυλόφωνου και όλες οι ομάδες εξασκούνται παίζοντας ταυτόχρονα με την ψηφιακή παρτιτούρα αρχικά μόνο στη γέφυρα (Δ) και την coda (Η) και μετέπειτα σε όλο το έργο. Είναι σημαντικό να σημειωθεί πως τα κρουστά και το ξυλόφωνο θα πρέπει να εξασκηθούν, ώστε να αναγνωρίζουν σε ποιο σημείο της παρτιτούρας ξεκινούν να παίζουν.
  - β) ο/η εκπαιδευτικός με τους/τις μαθητές/τριες που θα παίζουν τα μεταλλόφωνα, το κλαρινέτο και το σαξόφωνο μεταφέρονται στον χώρο έξω από την αίθουσα (διάδρομο) για τη δική τους πρόβα. Το κλαρινέτο με το σαξόφωνο μελετούν μαζί και σε μια άλλη άκρη του διαδρόμου τα μεταλλόφωνα. Συγκεκριμένα: το κλαρινέτο και το σαξόφωνο μελετούν τις πάρτες των οργάνων τους (ο ένας ακούει τον άλλον παίζοντας εναλλάξ).

Η ΒΡΟΧΗ

Σιφ Κλαρινέτο

Το χαμόγελο της Τζοκόντας

Διασκευή/Επεξεργασία: Μίντζα Μαρίνα

Μουσική: Μ.Χατζιδάκις

Musical notation for Clarinet part, measures 1-5. The notation includes five measures of rests, each marked with a box letter: A, B, Γ, Δ, E. Each measure is marked with a '4' below it. The piece is in 3/8 time and G major.

Musical notation for Clarinet part, measures 21-22. Measure 21 is a whole rest marked with a box letter 'Z' and a '4' below. Measure 22 is an 8-measure rest marked with a box letter 'H' and an '8' below.

Η ΒΡΟΧΗ

Άλτο Σαξόφωνο

Το χαμόγελο της Τζοκόντας

Διασκευή/Επεξεργασία: Μίντζα Μαρίνα

Μουσική: Μ.Χατζιδάκις

Musical notation for Alto Saxophone part, measures 1-5. The notation includes five measures of rests, each marked with a box letter: A, B, Γ, Δ, E, Z. Each measure is marked with a '4' below it. The piece is in 3/8 time and G major.

Musical notation for Alto Saxophone part, measures 23-24. Measure 23 contains a melodic line of eighth notes marked with a box letter 'H'. Measure 24 is an 8-measure rest marked with an '8' below.

Ταυτόχρονα, ο/η εκπαιδευτικός διδάσκει στα μεταλλόφωνα τις μελωδίες με τη βοήθεια της παρτιτούρας. Για μεγαλύτερη βοήθεια, οι εναλλαγές των χεριών στο μεταλλόφωνο είναι σημειωμένες στην παρτιτούρα (R=δεξί χέρι, L= αριστερό χέρι).

Η ΒΡΟΧΗ

Μεταλλόφωνο

Το χαμόγελο της Τζοκόντας

Διασκευή/Επεξεργασία: Μίντζα Μαρίνα

Μουσική: Μ. Χατζιδάκις

Στη συνέχεια, αφήνει τα μεταλλόφωνα να εξασκηθούν μόνα τους και βοηθάει το κλαρινέτο/σαξόφωνο με τα σημεία που δυσκολεύονται. Σε όλη τη διάρκεια του μαθήματος η πόρτα της αίθουσας που κάνουν πρόβα οι σωλήνες και τα κρουστά είναι ανοιχτή, ώστε ο/η εκπαιδευτικός να μπορεί να παρακολουθεί ανά τακτικά διαστήματα την εξέλιξη της πρόβας. Στο τέλος της πρόβας, ανεβάζει στην πλατφόρμα e-class/e-me την ψηφιακή παρτιτούρα αλλά και τις μεμονωμένες παρτιτούρες των οργάνων για να εξασκηθούν στο σπίτι. Οι μαθητές/τριες δανείζονται τα μεταλλόφωνα στο σπίτι.

4^η Διδακτική ώρα

- Κάθε ομάδα οργάνων παρουσιάζει στην ολομέλεια το αποτέλεσμα από την προηγούμενη πρόβα: πρώτα οι μουσικοί σωλήνες με τα κρουστά και το ξυλόφωνο, μετά τα μεταλλόφωνα και τέλος το κλαρινέτο με το σαξόφωνο. Ακολουθεί συζήτηση όπου κάθε ομάδα σχολιάζει τη διαδικασία της πρόβας σχετικά με το δικό της μέρος.
- Στη συνέχεια γίνεται πρόβα στα κοινά μέρη με τη βοήθεια του/της εκπαιδευτικού: α) οι σωλήνες/κρουστά/ξυλόφωνα με τα μεταλλόφωνα β) οι σωλήνες/κρουστά/ξυλόφωνα με το κλαρινέτο και το σαξόφωνο.
- Ο/Η εκπαιδευτικός βάζει σε αργό τέμπο την παρτιτούρα στον προτζέκτορα και όλες οι ομάδες παίζουν ακολουθώντας την παρτιτούρα. Η εξάσκηση διαρκεί όσο χρειάζεται.

Αξιολόγηση:

α) ο/η εκπαιδευτικός τοποθετεί σε ένα κουτί χαρτάκια με τους εξής συνδυασμούς μουσικών οργάνων: boomwhackers-μεταλλόφωνα, ξυλόφωνα-μεταλλόφωνα, κλαρινέτο-ξυλόφωνο, άλτο σαξόφωνο-ξυλόφωνο, κρουστά-κλαρινέτο, κρουστά-άλτο σαξόφωνο. Ένας/Μία μαθητής/τρια επιλέγει στην τύχη ένα χαρτάκι και παίζει ο αντίστοιχος συνδυασμός οργάνων. Το ίδιο γίνεται μέχρι να εκτελεστούν όλα τα χαρτάκια. Ο/Η εκπαιδευτικός θα αξιολογήσει κατά πόσο οι μαθητές/τριες κατάφεραν

μέσα από την ομαδοσυνεργατική μάθηση και την προσωπική μελέτη να εκτελούν με ακρίβεια τα μέρη τους ταυτόχρονα με άλλες ομάδες οργάνων.

β) το μουσικό σύνολο εκτελεί το μουσικό κομμάτι υπό τη διεύθυνση του/της εκπαιδευτικού έχοντας ως κοινό τους μαθητές από μία άλλη τάξη του Ολοήμερου. Ο/Η εκπαιδευτικός αξιολογεί αν το έργο εκτελέστηκε από το σύνολο σε ικανοποιητικό βαθμό.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

Ελληνόγλωσσες Αναφορές

- Ανδρούτσος, Π. (2009). Φιλοσοφικές τάσεις στη Μουσική Παιδαγωγική: Σύγχρονες τάσεις, προβλήματα και προοπτικές. Στο Ξ. Παπαπαναγιώτου (Επιμ.), *Ζητήματα Μουσικής Παιδαγωγικής*, Θεσσαλονίκη:Ε.Ε.Μ.Ε.,231-255.
- Κολυδάς, Τ. (2019). Ψηφιακή Παρτιτούρα: Επιλέγοντας λογισμικό για τη διδασκαλία της μουσικής στο Ελληνικό Δημόσιο Σχολείο. Στο Θ. Ράπτης & Δ. Κόνιαρη (Επιμ.), *Μουσική Εκπαίδευση και Κοινωνία: νέες προκλήσεις, νέοι προσανατολισμοί. Πρακτικά του Συνεδρίου της Ε.Ε.Μ.Ε.* (σσ. 204–211). Θεσσαλονίκη: Ε.Ε.Μ.Ε.
- Περακάκη Ε., & Μίντζα, Μ. (2018). *Παιχνίδια με τους μουσικούς σωλήνες boomwhackers*. Αθήνα: Fagottobooks.
- ΥΠ.Ε.Π.Θ.-Π.Ι. (2014). Νέο Πρόγραμμα Σπουδών για το «Νέο Σχολείο-Σχολείο 21ου αιώνα» Αναθεωρημένη έκδοση 2014 για τη Μουσική –Νηπιαγωγείο- Δημοτικό-Γυμνάσιο. Ανασύρθηκε από: http://repository.edulll.gr/edulll/retrieve/10875/1967_%CE%A0%CE%A3_%CE%9C%CE%9F%CE%A5%CE%A3%CE%99%CE%9A%CE%97_%CE%9D%CE%97%CE%A0_%CE%94%CE%97%CE%9C_%CE%93%CE%A5%CE%9C%CE%9D_%CE%91%CE%9D_%CE%91%CE%A1%CE%A4%CE%97%CE%A4%CE%95%CE%9F.pdf στις 1/11/2019.

Ξενόγλωσσες Αναφορές

- Finnerty, A. (1992). Musical teacher. A Scottish Music Teacher Believes in an Integrated Approach. *The Musical Times*, 133(1794), 386-387.
- Judah-Lauder, C. (2007). Developing Young Musicians Through Collaboration. *General Music Today*, 21(1), 11-16.
- VanWeelden, K., Wayman Davis V., & Singletary L. (2019). No Fear, Just Fun!: Meaningful, Memorable Musicking in Secondary General Music. *General Music Today*, 32(3), 13-19.
- Wong, G. (2016). Transmission and Participative Structures in the Music Classroom: A Study of a Boomwhackers Class in a Singapore Institution. *Proceedings of the 2nd International Music and Performing Arts Conference* (Tanjong Malim, Perak, Malaysia, 22 – 24 November 2016) (pp.128-134). Malaysia: Faculty of Music and Performing Arts, Universiti Pendidikan Sultan Idris.

Η Μαρίνα Μίντζα εργάζεται ως εκπαιδευτικός μουσικής στην Προτοβάθμια από το 2005 και ως μουσικοπαιδαγωγός σε ωδεία και χώρους δημιουργικής απασχόλησης. Είναι κάτοχος Μεταπτυχιακού Διπλώματος στη Μουσική Εκπαίδευση από το τμήμα Μουσικών Σπουδών (ΕΚΠΑ), Ανώτερων Θεωρητικών και απόφοιτος του Διετούς Επιμορφωτικού Εργαστηρίου Καλλιτεχνικής και Δημιουργικής Εκπαίδευσης «ANIMA». Συμμετέχει με βιωματικά εργαστήρια σε συνέδρια, ημερίδες

και επιμορφώσεις εκπαιδευτικών μουσικής. Το 2018 κυκλοφόρησε το βιβλίο « Παιχνίδια με τους Μουσικούς Σωλήνες Boomwhackers» (εκδ. Fagottobooks) στο οποίο συμμετείχε ως συν-συγγραφέας. Πιστεύει πως «η μουσική πρώτα ανακαλύπτεται και μετά μαθαίνεται» και για αυτό η εκμάθηση της μουσικής μέσα από βιοματικές δραστηριότητες αποτελεί τον πυρήνα στη μουσική διδασκαλία της.

Teaching the orchestral piece ‘Rain’ (M. Hatzidakis) in a primary school ensemble using a digital score

Marina Mintza

The scenario “Teaching the orchestral piece ‘Rain’ (M. Hatzidakis) in a primary school ensemble using a digital score” was implemented as part of the Cultural Group of Activities in the All-Day Program of a primary school in Athens. The main goal of the scenario was to enable the students to perform the orchestral piece as an ensemble, despite the heterogeneity of the participants in terms of their music background. Therefore, the arrangement of the orchestral piece was done by taking into account the different levels of the students’ musical knowledge, while for its teaching a corresponding digital score was created. The teaching approaches that were followed were based on the Methodology of Teaching Music of the Music Curriculum for the ‘New School’(Ministry of National Education and Religious Affairs-E.I., 2014:11-13): a) introductory experiential activities for the all-round comprehension of the music piece, b) collaborative group work in which the teacher takes the role of the enabler, while other times this role is taken by a student (peer learning) and c) the use of ICT in music lessons (digital score) for the study of the music piece inside and outside the classroom

Marina Mintza has been working as a music teacher at Primary Schools since 2005 and as a music educator in conservatories and Centers for Creative Education. She holds a Master's Degree in Music Education from the Department of Music Studies (NKUA), Advanced Theory, and is a graduate of the Two-Year Training Workshop of Artistic and Creative Education "ANIMA". She contributes with experiential workshops to conferences, workshops, and music teachers' training programs. In 2018, she released the book "Games with the Musical Tubes Boomwhackers" (published by Fagottobooks) in which she participated as a co-author. She believes that “music is first discovered and then learned” and that is why learning music through experiential activities is at the core of her music teaching.